

**OSMANLI ARAŐTIRMALARI
VII-VIII**

**EDITORS OF THIS SPECIAL ISSUE
İSMAIL E. ERÜNSAL — CHRISTOPHER FERRARD
CHRISTINE WOODHEAD**

**THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
VII-VIII**

İstanbul - 1988

TAŞKÖPRİ-ZÂDE AHMED EFENDİ

Ali Uğur

Osmanlı devleti, XV. asırda elde ettiği dinamizmi XVI. asırda da devam ettirmiş hatta bazı yönlerden arttırmış, askerî ve siyasî kuvveti ve ihtişamı en yüksek seviyeye ulaştığı gibi, kanun ve nizamları tamamlanmış, gelişmiş, kurumları ve teşkilatı da en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

Böylece Türk milletinin tarihte ve coğrafyada yarattığı en büyük devletlerden olan Osmanlı İmparatorluğu bu asırda en muhteşem şeklini almıştı, dünya hakimiyeti görünümünde idi.

XVI. asrın başlarında Sultan II. Bayezid devrinde bir sukun ve hazım devresi geçiren Osmanlı İmparatorluğu Yavuz Selim'in tahta çıkışıyla tekrar bir hareket ve ardı ardına ilave edilen zaferler devrine girmiştir.

Hakikaten XVI. yüzyıl siyasî, iktisadî vs. alanlarda olduğu kadar ilmi ve kültürel faaliyetler bakımından da Osmanlı İmparatorluğunun en dikkate değer devirlerinden biridir. Esasen, Osmanlılarda daha başlangıçtan itibaren bu tür faaliyetlere büyük bir önem verildiği bilinmektedir. Osmanlılar kendilerinden önceki İslâm devletlerindeki ilim mirasına sahip çıkmışlar ve mirası koruyacak gerekli müesseseleri zamanında kurmuşlardır.

Gerçekten XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da, Osmanlı memleketlerinde ve hatta İran, Azerbeycan'da yer etmiş bulunan ilim müesseseleri «Şeyhü'l-ulemâ» denilen İmâm-Famreddin Razi'ye kadar uzanmaktadır. Fahreddin Ebû 'Abdullah Ömer 544/1149'de Rey şehrinde doğmuş ve 606/1209'da Herat'da vefat etmiş olup dinî ve müsbet ilimlerde kazandığı şöhreti sebebiyle haklı olarak Allame ve Şeyhülislâm ünvanlarını elde etmişti. Tefsir, hadis, kelâm, felsefe,

tıp, riyaziye, edebiyat vs. akli ve nakli ilimlerde pek çok eser vermiş bulunan bu büyük alimin icazet silsilesi bir kaç koldan Hüccetü'l-İslâm lâkabını taşıyan ve devrinin müceddidi olarak vasıflandırılan büyük alim İmam-ı Gazzâlî'ye kadar uzanmaktadır. İşte Osmanlıların medrese teşkilatında da bu mektep esas olmuş ve bunu ilk olarak Molla Fenari adıyla anılan Şemseddin Mehmed kurmuştur. Onun öğrencilerinden Molla Yegan adıyla meşhur Mehmed b. Armağan Anadolu'da varlığını yüzyıllarca devam ettiren Fahreddin Razi ekolünün önde gelen simalarındadır. Daha sonra bu mektep Molla Yeğen'in talebesi Hızır Bey ve onun XV. yüzyılın ikinci yarısıyla müellifimizin yaşadığı devir olan XVI. yüzyıla ziynet veren talepleri vasıtasıyla bu ekolü şahikasına yükseltmiştir. Bursalı Hoca-zâde, Hayali Şemseddin, Kastalânî, Sinan Paşa, Muarrif-zâde, Hatib-zâde bu ekole mensub büyük alimlerdenidir. Sinan Paşa'nın öğrencilerinden Tokath Molla Lütü ve onun talebesi İbn Kemâl ile bu sonuncusunun talebesi olan Ebü'su'üd Efendi de aynı mektebin en yüksek şahsiyetlerindedir. Görüldüğü gibi Osmanlılara şer'î ve nakli ilimler Fahreddin Razi'nin talebeleri vasıtasıyla girmiştir. Müellifimiz Taşköprü-zâde'ye gelince o da bu ekole mensub olup, icazet zincirinde görüleceği üzere Molla Yeğen ve Hoca-zâde vasıtasıyla İslâmın büyük alimi Fahreddin Razi'ye oradan da İmam-ı Gazzâlî'ye bağlı bulunmaktadır.

1 — Doğum Yeri ve Yılı

Müslihiddin Mustafa Efendi'nin oğludur. Taşköprü-zâde ünvanı ile daha ziyade bu zat meşhurdur. 14 Reb. I, 901/2 Aralık 1495'de Bursa'da doğmuştur. Kanuni Sultan Süleyman zamanında yetişmiş Türk alimlerinin ileri yelen simalarındandır. Arabra olarak kaleme aldığı Şakâ'ik al-Nu'māniya, Nevâdir al-Ahbar ve Miftâh as-Sa'ade adlı meşhur eserlerin müellifidir.

Taşköprü-zâde kendi hayat hikâyesini tanınmış eseri Şakâ'ik sonuna ilave ettiği için, biz kendi ailesinde olduğu gibi bu defa kendisinin hayat hikâyesinde de Şakâ'ik'ten istifade edeceğiz. Bu hal tercümesi Şakâ'ik'in Mecdi tercümesinde¹, Şakâ'ik'in Ali Mınık b.

1 Mecdi, s. 524.

Bali tarafından yazılmış zeyli olan al-'İkd al-manzûm² adlı kitabın başında ve yine Şakâ'ik'in Aṭâ'î³ tarafından yazılan Türkçe zeylinin başında bulunmaktadır. Bunlardan başka Kühnü'l-Aḥbâr⁴, Kamû-sû'l-A'lâm⁵, Osmanlı Müellifleri⁶ ve Sicillî'Osmânî⁷ gibi eserler de Taşköprü-zâde'nin hayat hikâyesini kitaplarının elverdiği nisbette Şakâ'ik'ten iktibas ederek özetlemişlerdir. Adı geçen eserlerle Şakâ'ik arasındaki farklılıkları da dipnotlarıyla göstermeye çalışacağız.

Taşköprü-zâde kendi hayat hikâyesini Şakâ'ik'in sonuna ilave etmeden evvel, ilave edip etmemekte pek çok tereddüt gösterir ve nihayet şu cümlelerle Şakâ'ik'e son vererek kendi hayat hikâyesini ilave eder:

(هذا آخر) ماتيسرى بعون الله الملك العلام من تفصيل أحوال
العلماء الاعلام والفضلاء الكرام وذكر مناقب المشايخ العظام
و حين آن أوان الاختتام خطر بيالى هذا العبد المستهام أن أتلى

2 al-'İkd al-Manzûm hakkında bu tezin üçüncü bölümünde Şakâ'ik'in zeyilleri bahsinde etraflıca duracağız (bkz. İkd al-Manzûm, s. 336).

3 Aṭâ'î hakkında yine bkz. Şakâ'ik zeyilleri, (bkz. Aṭâ'î, s. 8).

4 Gelibolulu Mustafa Âli (1541-1600)'nin en büyük ve değerli eseridir. Yalnız bir Osmanlı tarihi değil, sırasıyla Peygamberler Tarihi, İslâm Tarihi, Türk ve Moğol Tarihi ve Osmanlı Tarihini ihtiva eden bir umumi tarihtir. Osmanlı âlim ve şairlerini de ihtiva etmektedir. Eserin en tafsilatlı ve değerli bölümü XVI. asır Osmanî Tarihi kısmıdır (bkz. N.S. Banarlı, RTET. I, 612; Adsız, Âli Bibliyografyası, İst. 1968; Mustafa Âli, Menâkıb-ı Hünerveren, İst. 1926, bu kitabın başında İbnü'l-Emin Mahmud Kemal tarafından Âli'nin Hayatı ve eserleri hakkında yazılmış 135 sayfalık bir tetkik vardır.

5 Semseddin Sami Bey'in (ölm. 1322/1904) altı ciltlik mufassal Tarih ve Coğrafya Lügatıdır. İstanbul'da (1306/1888-1316/1898) basılmıştır. Taşköprü-zâde için bkz., IV, 2985-6.

6 Bursalı Mehmed Tahir Efendi tarafından hazırlanıp 1333/1915'de İstanbul'da üç cilt halinde basılmıştır. Bu kitap, Osmanlı Türklerinden olup, kendi sahalarında eser veren âlim, edip, mutasavvıf, şair, tabip, matematikçi ve coğrafyacıların hal tercümeleleri ile eserlerinden bahsetmektedir. (Taşköprü-zâde için bkz. I, 345-6).

7 Mehmet Süreyya, Sicillî Osmânî veya Tezkere-i meşahiri Osmaniye; 4 cilt halinde İstanbul'da (1308/1890-1312/1894) tarihleri arasında basılmıştır. Müellifimiz için bkz. III, 471.

ذكرى ذكر هؤلاء الكرام الا ان قصور شأني منغني ثانيا من
 انجاح هذا المرام فصرت مترددا بين اقدام واحجام و هكذا
 الى أن انبعث من ذات نفسى داعيه الاقدام بناء على ما قيل لا بد
 فى حضرة السادات من الخدام فشرعت فيه متوكلا على الله عز
 وجل والقلم ينزلق فى مزلق الوجل والورق يبلع ريق الحياء والخجل
 (فأقول) و أنا العبد الضعيف العليل المحتاج الى رحمة ربه
 الجليل احمد بن مصطفى بن خليل عفا الله عنهم بكرمه الجميل
 ولطفه الجزيل المشتهر بين الناس بطاشكبرى زاده جعل الله الهدى
 والتقوى زاده وأو فر كل يوم علمه و زاده (حكى) والدى رحمة الله
 انه لما أراد أن يسافر من مدينة بروسه الى بلدة آنقره قبيل ولادتي
 بشهر رأى فى المنام فى الليلة التى سافر فى صبيحتها شيخا جميل
 الصورة و قال له أبشر فانه سيولد لك ولد فسمه باسم أحمد فلما
 سافر رحمه الله قص هذه الواقعة على والدى ثم انى ولدت فى
 الليلة الرابع عشرة من شهر ربيع الاول سنة احدى وتسعمائة ...

Burada ana hatlarıyla tercümesini vereceğiz: (Diğer bir husus)
 Alemlerin meliki Allah'ın yardımıyla, kerim, faziletli, tanınmış ule-
 manın durumlarını izah etme ve büyük şeyhlerin menkıbelerini dile
 getirme bakımından elimdeki imkanları kullanarak bu işi tamamlama-
 mak üzere iken, hatırıma o büyük zevatı zikrettikten sonra onlara, bu
 kulu eklemek geldi. Ancak durumunun kusuru ikinci defa bu amacı
 başarıya ulaştırmaktan beni men etti. Bu işi yapayım mı, yapmıya-
 yım mı diye tereddüte düştüm. Tereddüdüm, hizmeti geçen efendiler
 hakkında mutlaka söylenmesi gerekenlerin üzerine bina etmek için
 içimden gelen ileriye doğru itici bir duygu doğuncaya kadar devam
 etti.

İmdi derim ki- ben abd zaif-i alil, celil olan Rabbinin rahmetine
 muhtaç Ahmed b. Halil ki halk arasında Taşköprü-zâde diye şöhret
 bulmuştur.

Babam hikâye etti ki: «Benim doğumumdan bir ay evvel babam Bursa'dan (Esediye Med.) Ankara'ya (Ak Med.) gitmeyi niyetlediğinde, sefer edeceği günün gecesinde rüyasında güzel yüzlü bir şeyh görür. Senin bir oğlun olacak ismini Ahmed koy diye müjdelir. Rahmetli sefer ettiğinde bu hadiseyi anneme anlatır. Sonra ben 14 Reb. I, 901/2 Aralık 1495 gecesini doğdum»⁸.

Lakab ve Künyesi :

Ahmed Efendi okuma çağına geldiğinde Ankara'ya göç ederler. (Bu zamanda müellifimizin babası Ak Medrese ve Seyfiyye Medresesinde müderris bulunuyorlardı)⁹. Burada Kur'ân-ı 'Azim'in kraatine başladı. Bu zamanda babası Musliheddin Mustafa Efendi, müellifimize 'İsameddin lakabını ve Ebu'l-Hayr künyesini verir. Kendisinden iki yaş büyük kardeşi Mehmed'e ise babası Nizameddin lakabıyla Ebû Sa'id künyesini vermiştir¹⁰.

Tahsile Başlaması ve Tahsil Hayatı :

Kur'ân-ı Kerim'i hatm ettikten sonra tekrar Bursa'ya nakl olurlar¹¹. Bu tarihlerde babası Üsküp İshakiye Medresesi, Edirne ve Halebiye Medresesi müderrisliklerinde daha sonra da Trabzon'da şehzade olan Selim'in hocalığında bulunduğu göre Taşköprü-zâde Ahmed Efendinin dayılarının yanında kalmış olması muhtemeldir. Babası Trabzon'dan Amasya'daki Hüseyniye Medresesine tayin olmuştur. Bu zaman zarfında babasının sık sık Bursa'ya uğradığı anlaşılıyor¹², orada babası ona biraz Arapça okutmuştur. Sonra Musliheddin Mustafa İstanbul'a gider¹³ -kanaatimizce Sultan Selim'e hoca tayin olmak sebebiyle- ve oğlu Ahmed Efendiyi Yetim lakabıyla anılan 'Alaeddin Efendiye teslim ederler. Alaeddin Efendi'

8 Şakâ'ik, s. 326; Mecdi, s. 524.

9 Şakâ'ik, s. 232.

10 Şakâ'ik, s. 326; Mecdi, s. 524.

11 Şakâ'ik, s. 236; Mecdi, s. 524.

12 Şakâ'ik, s. 232; Mecdi, s. 392.

13 Şakâ'ik, s. 236; Mecdi, s. 524.

den sarf ilminden (مقصود =) Maḫṣūd¹⁴, (عزی =) 'İzzī¹⁵ ve (صراح =) Merah¹⁶ isimlerindeki muhtasar kitapları okur. Ve yine Alaeddin Efendi'den nahv ilminden muhtasar İmam 'Abdülkâhîr al-Curcani'nin (عوامل =) 'Avâmil¹⁷'ini ve İmam-ı Maṭrîzî'nin (مصباح =) Mişbah¹⁸ ını ve Şeyh 'Allame İbn al-Hâcib'in (كافیہ =)¹⁹ Kafiyesini kardeşiyle beraber hıfz ederler. Sonra Kafiye'nin şerhi

14 Maksud'un müellifi belli değildir, bazılarına göre İmam-ı Âzam Ebu Hanife'dir, bazılarına göre de bir başkasıdır, bkz. KZ. II, 1806-7; MS. I, 142; MU. I, 180; İT, s. 30, n. 1; Şerhleri için bkz. Osmanlı Müellifleri, I, 87, 246, 288, 290, 294, 360, 396; II, 296, 357; Nusuhi, 115.

15 Şeyh 'İzzeddin Ebî al-Faḍâ'il İbrâhîm b. 'Abdülvahhab b. 'İmadeddin b. İbrahim az-Zincani (ölm. 655/1257)'nin eseridir. İsmi MS'de biraz farklıdır, MS şöyle der : «Bir muhtasar daha var ve 'İzzi denmekle meşhurdur. Müellifi olan 'İzzeddin Zincânî'ye izafeten bu isim verilmiştir. İsmi, 'Abdülvahhab b. İbrahim b. Abdülvahhab b. Ebu'l-Ma'âlî al-Hazrecî az-Zincani'dir. Bu da meşhur (al-Hâdî) kitabının şerhidir. Fazla bilgi için bkz. MS. I, 143; MU. I, 180; 'İzzi'nin pek çok şerhleri vardır en meşhuru Sadeddin Mes'ûd b. Ömer al-Kâdî at-Taftazânî (ölm. 791/1388)'nin «Fevâ'idu Şerife ve Zevâ'idu Latife» (şerhin tamamlanışı Şab. 738/1337'dir) adlı şerhi ile Seyyid Şerif Cürçânî (ölm. 824/1421)'nin şerhidir. Bkz. KZ. I, 412; II. 1138-39; Suyuti, Buğyat al-vu'ât, II, 122; MS. I, 143; MU. I, 180; GAL, Suppl, I, 497, İT. s. 30; Nusuhi, s. 116.

16 Muhtasar kitaplardan biri de (صراح الارواح) Merâḥ al-arvâḥ'dır. Müellifi Zencanlı Ahmed b. Ali b. Mes'ud'dur (vefat tarihi belli değil). Pek çok şerhleri vardır. Bkz. MS. I, 143; MU. I, 181; Suyûtî, Buğyat al-vu'ât, I, 347; Marâḥ al-arvâḥ, İst. 1243., Nasuhi, s. 119.

17 'Abdülkâhîr b. 'Abdurrahman al-Cürçânî'nin (ölm. 471/1078) eseridir. Nahiv alimi olup, künyesi Ebû Bekir'dir. Memleketinden hiç ayrılmadığı için Nahiv ilmini yalnız Ebû 'Ali al-Farîsî'nin yeğeninden öğrenmiştir. Şafîî ve Eş'arî mezhebinde idi. Pek çok eserleri vardır. 'Avâmil-i Cedide ise Mehmed Birgivi'ye aiddir, bkz. KZ. II, 1179; Fevat al-Vafayat, I, 612-13; İT. s. 30, n. 1; MS. I, 208; MU. I, 208-9; al-'Avâmil, İst., 1293; Nasuhi, s. 124; OM. I, 475, 248, 278, 285, 334, 361, 408, 432, 420, 475; II, 262.

18 İmam Nâsır b. Abdüsseyyid al-Maṭrîzî an-Nahvî (ölm. 610/1213)'nin eseridir, beş bölümden ibarettir, bkz. KZ. II, 1708-9; MS. I, 187; İT. s. 30, n. 1; OM. I, 391 şerhleri 320, 391, 422; II. 347; Nasuhi, s. 134.

19 İbn Hacib diye tanınan Şeyh Cemaleddin Ebu Amr 'Osman b. Ömer al-Maliki an-Nahvî (ölm. 646/1243)'nin Nahve aid «al-Kâfiye fi'n-Nahv» adlı kitabıdır. İbn Hacib'in hayatı ve eserleri üzerinde Taşköprü-zâde Miftah Sa'âdisinde oldukça yer ayırmıştır. Fazla bilgi için bkz. MS. I, 139-40; MU. I, 177-79; KZ. II, 1370-76; İT. s. 30, 40; OM. I, 351; II. 429; Molla Camî 'alâ al-Kâfiye, İst., 1324.

el-Vafiye'yi²⁰ okumaya başladılar. Merfuat bahsine geldiklerinde amcası Kıvameddîn Kâsım²¹ Bursa'ya gelir ve Molla Hüsrev Medresesi'ne müderris olur. Orada merfuat bahsinden mecrurat bahsine kadar kardeşiyle beraber okurlar. Bu zamanda kardeşi Mehmed Efendi müzmin bir hastalığa tutularak Ahmed Efendi'den kendisini beklemesini rica eder. Bu esnada Ahmed Efendi de zamanını boşa geçirmemek için alışılmış tedrisat dışında amcasından Sarf'tan Haruniye²² kitabı ile Nahv'dan İbn Malik'in Elfiye²³ sini okur ve onların hıfzını tamamladığında kardeşi Mehmed Efendi (914/1508) de vefat eder (bu esnada müellifimiz Ahmed Efendi henüz onüç yaşındadır).

Müellifimiz tekrar klasik tahsil yoluna girerek amcasından (ضوء الصباح) Davü'l-Mişbah²⁴ okumaya başlar ve onu başından sonuna kadar okur, yazar ve dikkatle inceler. Sonra ondan mantıktan İsağoci²⁵ ايساغوجي'nin muhtasarını, Hüsameddin al-Kâti'nin

20 Kafiye'nin şerhi ve manzum şeklindeki الوافيه = al-Vafiye'yi de yine İbn Haçib yazmıştır, bkz. Kafiye ile ilgili bibliyografya.

21 Kıvameddin Kasım, s. 13 vd.

22 Necmeddin Ömer b. al-Herevi (الهروي) (ölüm tarihi belli değil)nin eseridir. Altı bölüm üzerine tertib edilmiştir (KZ. II, 2027).

23 İbn Malik diye meşhur olan Şeyh al-'Allame Cemaleddin b. 'Abdullah Muhammed b. 'Abdullah at-Ta'i al-Ceyânî (ölm. 672/1273) nin al-Elfiye fi'n-Nahv'dir. Bin beyitten ibaret olduğu için الفيه = elfiye adını almıştır. Fazla bilgi için bkz. KZ. I, 151; MS. I, 136-37, 193; II, 57; MU. I, 175; İT. s. 30, nr. 1.

24 Taceddin Muhammed b. Muhammed al-İsferayani yukarıda adı geçen Misbah adlı kitabı önce şerh edip الفتح adını vermiş sonra onu da kısaltarak ضوء الصباح = Davü'l-Mişbah adını vermiştir. (KZ. II, 1708-9; MS. I, 193; MU. I, 217). Sözü geçen bu Davü'l-Mişbah Şeyh Bedreddin Muhammed b. Muhammed b. Malik'in «al-Misbah fi'l-Maani ve'l-Beyan» adlı eserinin İbn Nahviye tarafından ihtisar edilip ضوء الصباح = Davü'l-Mişbah adı verilen muhtasarla karıştırılmamalıdır (bkz. KZ. II, 1710). İkisi arasındaki benzerlik sadece bir isim benzerliğinden ibarettir.

25 Riyaziye ve heyet alimi Esirüddin Mufaddal b. Ömer Ebheri'nin (ölm. 662/1264) mantığa aid eseridir. Asıl adı «Risale-i Ebheriye»dir. (İsağuci tabiri Yunanca'dır. Külliyyat-ı Hams denilen beş kısım üzerine tertib edilmiştir. Eserin aslı eski Yunan Filozoflarından (Porphyrios =) Ferferyus'undur). Bu eser Hüsameddin Kâti (ölm. 760/1359) tarafından muhtasar olarak şerh edilmiştir. (Bkz. KZ. I, 206; İT. s. 30-31 n. 1; Ş. Tekindağ, Medrese Dönemi, s. 27).

sehriyle beraber okur. Ve yine amcası Kivameddin Kasım'dan 'Allame Razi'nin Şerh-i Şemsiye²⁶sini bir miktar okur. Bu esnada babası İstanbul'dan Bursa'ya gelir ve Amasya Hüseyniye Medresesine²⁷ müderris olur. Amasya'ya vardıklarında müellifimiz babasından Seyyid Şerif'in haşiyesiyle birlikte başından sonuna kadar Şerh-i Şemsiye'yi el-Mevla el-Hayālî'nin haşiyesiyle beraber Allame Taf-tazānî'nin Şerhi'l-Akâ'id²⁸ini, el-Mevla Hvâce-zâde'nin haşiyesiyle beraber Mevlana-zâde'nin Şerh-i Hidayetü'l-Hikmesini²⁹, Mevla Mes'ud er-Rûmî'nin Şerh-i Âdâb al-Baḥs³⁰ini başından sonuna kadar Al-lame İsfahaninin Şerh-i Tevâlî³¹ (شرح طوالع)ini Seyyid Şerif'in

26 Nasirüddin-i Tüsî'nin talebelerinden Necmeddin Ömer b. 'Ali al-Kazvîni (ölm. 693/1294)'nin «Risaletü's-Şemsiyye fi'l-Kavaidi'l-Mantikiyye» adlı muhtasar bir mantık kitabıdır. Bu kitaba pek çok şerhler yapılmıştır. Müellifimizin okuduğu şerhi ise Kutbeddin Muhammed b. Muhammed ar-Razi at-Taktâni (ölm. 766/1364) yazmıştır. Bu şerhe Seyyid Şerif 'Ali b. Muhammed al-Cürcânî (ölm. 816/1413) bir haşiye yazmıştır. Müellifimiz Taşköpri-zâde'nin zikrettiği haşiye budur (Bkz. KZ. II, 1063; MS. I, 297; MU. I, 325).

27 Bkz. s. 11, no. 8.

28 «القواعد المضديه» = al-'Aka'id al-'Adudiye denilen Şerhi'l-'Aka'id'i Kadî 'Adudeddin 'Abdurrahman b. Ahmed al-İcî (ölm. 756/1355) yazmıştır. Buna pek çok şerh ve haşiyeler yazılmıştır. Müellifimizin okudukları Mevla Ahmed b. Muhammed Hafid at-Taftazânî (ölm. 906/1500)'nin haşiyesiyle, Ahmed b. Musa al-Hayâlî (ölm. 862/1457)'nin haşiyeleridir (bkz. Kz. II, 1144; MS. II, 181; MU. I, 632).

29 Bu kitaplar ve yazarlarını maalesef tesbit edemedim.

30 'İlm-i Âdabu'l-Baḥs (علم آداب لبحث) üzerine Şemseddin Muhammed b. Eşref al-Hüseyni as-Samarkandi (ölm. 600/1203) «Âdâb al-Fâzıl Şemseddin = «آداب الفاضل شمس الدين» adında bir kitab yazdı. Bu kitabı Kemaleddin Mes'ud aş-Şirvânî (الشرواني) ar-Rumî (الرومي) şerh etti. Müellifimizin bahsettiği bu şerhtir (bkz. KZ. I, 39; MS. I, 304). Müellifimizin bu konuda risalesi var bkz. Risale no: 42-43-44.

31 Kadî 'Abdullah b. Ömer al-Bayzâvî (ölm. 685/1286) kelim ilminde muhtasar olarak (طوالع الانوار) = Tavâlî' al-anvâr'ını yazar. Bu eseri Ebu's-Senâ' Şemseddin Mahmud b. 'Abdurrahman al-İsfahânî (ölm. 749/1348), Melik al-Nâsir Muhammed b. Kalavun için şerh eder. Şu şerh talebeler arasında çok tutulur ve bu şerhe (متالع لانظار) = Meţâlî' al-Anzâr adını verir. Buna pek çok haşiyeler yazılır. Birisi de Seyyid Şerif 'Ali b. Muhammed al-Cürcânî (ölm. 816/1413)'nindir. Bu haşiye üzerine yeniden şerhler yazılmaya başlanmıştır. Birisi de müellifimiz Taşköpri-zâde'ninkidir (bkz. KZ. II, 1116; MS. II, 104, 179; MU. I, 630. Bkz. Risale no: 61.

haşiyesiyle beraber okurlar. Ve yine babasından Seyyid Şerif'in Şerhü'l-Metali³²in haşiyesinin bazı kısımlarını dikkatle okur.

Bundan sonra müellifimizin babası şu sözleri söyler: «Ben üzerime düşen babalık hakkımı ödedim, bundan böyle iş sana düşüyor.» der ve gerçekten de bir daha kendisi okutmaz³³.

Sonra dayısından Seyyid Şerif'in Havası Şarh-i Tecrid³⁴'ini kitabın başından al-vucüb ve al-inkân bahislerine kadar okuduktan sonra Mevla Muhyiddin Fenarî³⁵'den Seyyid Şerif'in Şerh al-Miftah³⁶'ının ilk bahsi al-Müsned'den son bahsi olan al-Fasl va'l-vasl'a kadar okur. Bilahare Mevla Muhyiddin Seydi Mehmed al-Kocavî³⁷'den Seyyid Şerif'in Şarh al-Mavakif³⁸'inin ilk bahsi ilahiyattan nübüv-

32 Kâdı Siraceddin Maḥmūd b. Ebu Bekr (= الارموى) al-Armavî (ölm. 682/1238)'nin (متالع الانوار) Meṭâli' al-Anvar adlı mantığa aid muhtasar bir kitaptır. Bu kitabın pek çok şerhi vardır. Biri de Kutbeddin Muhammed b. Muhammed ar-Râzî at-Taḥtânî (ölm. 766/1364)'nindir. Bu şerhe Seyyid Şerif Cürcanî bir haşiye yazmıştır. Müellifimizin babasından okuduğu bu haşiyedir.

33 انى قضيت ما على من حق الابوة فالامر بعد ذلك اليك وما أفرأتى ذلك شيئاً
Şakâ'ik, s. 327.

34 Nasireddin Ebi Ca'fer Muhammed b. Muhammed at-Tüsî (ölm. 672/1273) Kelam ilmi üzerine تجريد الكلام = Tecridü'l-Kelâm veya Tecridü'l-İtikâd adıyla bir eser yazmıştır. Bu esere Seyyid Şerif Ali b. Muhammed al-Cürcanî (ölm. 816/1413) tarafından tetkik ve izah mahiyetinde bir haşiye yazılmıştır. Bu haşiye حاشية تجريد = haşiye-i Tecrid adıyla talebe arasında çok meşhur olmuştur. Müellifimiz dayısından okuduğu bu kitaba bir de haşiye yazmıştır. (Bkz. KZ. I, 346-48; MS. I, 297-98; Risale no: 16).

35 Bkz. s. 40.

36 Siraceddin Ebü Ya'küb Yusuf b. Ebu Bekr b. Muhammed b. 'Alî as-Sakkâkî (ölm. 626/1228)'nin مفتاح العلوم = Miftahü'l-ülüm adlı eserine Seyyid Şerif Ali b. Muhammed al-Cürcanî (ölm. 816/1413)'nin 804/1401 tarihinde Semarkand'da yazdığı şerhtir. Bu şerhe müellifimiz Taşköprü-zâde bir de haşiye yazmıştır (bkz. Risale no: 17; KZ. II, 1762-63; MS. I, 23, 203-6; MU. I, 232-33).

37 Bkz. 42.

38 (المواقف) = al-Mavakif, Kâdı 'Adudiddin 'Abdurrahman b. Ahmed al-İcî (ölm. 756/1355)'nin ilm-i kelam'a ait bir eseridir. Bu eser altı mavkıf (موقف) yani fasl ihtiva ettiğinden mavkıf'ın çoğulu olarak mavakif denilmiştir. Buna Seyyid Şerif Ali b. Muhammed al-Cürcanî bir şerh yazılmıştır ve bu şerh Osmanlı medreselerinde okutulmuştur (bkz. KZ. II, 1891-94; MS. I, 211, 323; II. 181).

vet bahsine kadar, Keşşaf³⁹ tefsirinden de el-Nebe suresinin tefsirini okur. Mevla Bedreddin Mahmud b. Kadı-zade Rûmî⁴⁰ (Mirim Çelebi diye meşhurdur) den Ali Kuşçu'nun heyetten Fethiye⁴¹ kitabını okumuştur. Müellifimiz Fethiye'yi okurken hocası da Fethiye'ye serh yazıyordu. Bu serhi Sultan Selim Han'a ithaf eder ve Anadolu kazaskerliği ile mükafatlandırılırlar⁴². Sonra al-Mevla aş-Şeyh Muhammed at-Tunusî⁴³ (al-Mağuşî doğumlu ve bazan böyie şöhret bulmuştur)'den Şahîh-i Buḥārî⁴⁴ ve Kadı İyâz'ın Şifası⁴⁵'nın bir kısmını okur. Yine hocası at-Tunusî'den 'ilm-i cedel⁴⁶ ve 'ilm-i hilâf⁴⁷'i öğrenir, aklî ve Arabî ilimlerde kendisiyle mubahasede bulunur⁴⁸.

4— İcâzet Alması :

A. Hocası at-Tunusî⁴⁹ kendisinden rivayet etmesi doğru ve caiz olan herşeyi, tefsir, hadis ve diğer ilimleri nakletmesine sözlü ve

39 Ebû'l-Kâsım Carullâh Mahmûd Zamahşeri'nin (ölm. 538/1143) al-Keşşaf'an Ḥakâyiki't-tenzîl (الكشاف عن حقائق التنزيل) adlı eseridir (bkz. KZ. II, 1475-84; MS. II, 97-100; MU. I, 550-53; İT. s. 23).

40 Bkz. s. 41 vd.

41 Alauddin Ali Kuşçu (ölm. Şab. 879/Aralık 1474)'nin medreselerde ders kitabı olarak okutulan hey'et kitabı, İT. s. 23.

42 Şakâ'ik, s. 326.

43 Bkz. s. 44 vd.

44 Muhammed b. İsmâ'il b. İbrâhîm b. al-Muğîra al-Ca'fa al-Buḥârî (ölm. 256/869)'nin الصحيح = aş-Şahîh adlı kitabıdır (bkz. MS. II, 130-31; MU. I, 577-79; KZ. I, 541-55).

45 Mağrib alimlerinden İmâm Kâfî 'İyâz'ın (ölm. 544/1149) hadis üzerine (كتاب الشفا في تعريف حقوق المصطفى) Kitabü's-Şifâ fi ta'rîf-i Ḥuḳuki'l-Muştafa) adlı eseridir. Bu eseri müellifimiz kitabı Miftahü's-Sa'âde'de sitayişkâr bir şekilde anlatmaktadır (bkz. MS. II, 149; MU. I, 593).

46 Cedel'in lügat manası sert münakaşa, tartışma, şiddetli düşmanlık demektir. «Bu ilim hangi mevzuu olursa olsun onu isbat etmekten veya yıkmaktan bahseder. Bu da aklî ilimlerin çeşitlerindedir. Lakin usûl ilminin dâllarından sayılır». (Bkz. MS. II, 599; KZ. I, 579-80).

47 Hilâf, cedel ilminin fûrûundandır. Zihnî faaliyeti ve mubahase-lerde delilleriyle hasmı ilzam eden ilim olup o sayede hasmın vaz ettiği usûl bu sayede cerh ve tadil edilir (bkz. MS. I, 306-8; II, 599).

48 Şakâ'ik, s. 269, 327; Meccid, s. 452, 525.

49 Bkz. s. 44.

yazılı olarak müsaade (icazet verdi) eder. at-Tunusî de kendi şeyhi olan Veliyullah Şehabettin Ahmed al-Bekkî al-Mağribî'den nakleliyordu. O da hocası hadis ilminde İmam olan Şehabeddin Ahmed İbn Hacer al-Askalânî⁵⁰ (sonra al-Mısırî) den rivayet ediyordu.

B. Babası müellifimize tefsir ve hadiste icazet verir. O da babasından nakleder o da Mevla Yegen⁵¹'den, Yegen de Mevla Niksari⁵²'den, Niksari de Aksaraylı Cemaleddin⁵³ ve Şeyh Ekmeleddin⁵⁴'den rivayet ediyordu.

C. Yine babası al-Mevla Hoca-zade'den⁵⁵, o da Müftü al-Mevla Fahreddin Acemi⁵⁶'den, o da Mevla Haydar⁵⁷, o da Mevla Sadeddin Taftazânî⁵⁸'den rivayet ediyorlardı.

D. Tefsir ve hadiste müellifimize Mevla Muhyiddin Koçavi⁵⁹ icazet vermiştir. O da Şeyhi Mevla Hasan Çelebi al-Fenari'den⁶⁰ o da Şehabeddin Ahmed b. Hacer'den icazet almışlardır.

50 Şehabeddin Ahmed İbn Hacer al-Askalânî (al-Mısırî); Büyük muhadislerden ve meşhur Şafî'i fukahasıdır. 773/1371 tarihinde Mısır'da doğmuştur. Tahsilden sonra Şam ve Hicaz'a gitmiştir. Ekserisi hadis ilminde olmak üzere yüzelliden fazla kitab telif etmiştir. En meşhur eseri فتح الباری فی شرح البخاری Fetḥu'l-Bārî fî şerḥi'l-Buḥārî'dir. 853/1448 tarihinde Mısır'da vefat etmiştir (bkz. KA. I, 616-17).

51 Bkz. Şakā'ik, s. 48.

52 Şakā'ik, s. 165-66.

53 Şeyh Cemaleddin Mehmed b. Mehmed al-Aksarayı Sultan I. Murad devri alimlerinden. Fahreddin Razi'nin ahfadındandır. Karaman'da banisi tarafından «aş-Şihāh li'l-Cevheri»yi ezbere bilmiyenin müderris olamıyacağı Silsile Medresesine müderris olmuştur. Arabî ve islâmî ilimlerde kuvvetli idi (bkz. Şakā'ik, s. 14).

54 Hakkında malumat bulamadık.

55 Bkz. Şakā'ik, s. 76.

56 Mecdi, s. 81.

57 Sultan Mehmed Çelebi b. Yıldırım Bayezid devri ulemasından olup ismi Burhaneddin Haydar b. Mahmud الحوافى al-Havafi الهروى al-Herevi (ölm. 830/1426) olup, Sadeddin Taftazânî'nin talebesidir ve Keşşaf'a yazdığı haşiyeyi şerh etmiştir (bkz. Mecdi, s. 83; Şakā'ik, s. 37-8).

58 al-Mevla Sadeddin Taftazânî (doğ. 712/1312)dir. Pek çok şerh ve haşiyeleri vardır. 22 Muh. 792/1389'da Semerkand'da vefat etmiştir. Şerh ve haşiyeleri için bkz. Şakā'ik, s. 43-4; MS. I, 205-8; MU. I, 234-36).

59 Bkz. Şakā'ik, s. 182; Mecdi, 315-16.

60 Mevlana Fenari Hasan Çelebi b. Mehmed Şah Fenari, Fatih devri

5 — Tedris Hayatı :

Taşköprü-zâde devrin usûlü üzere tahsilini tamamlayıp Seydi Efendi⁶¹'den *ma'zûl* olduktan sonra ilk defa 30 yaşlarında Rec. 931/Mayıs 1525'de Dimetoka⁶²'daki 30 akçeli Oruç Paşa⁶³ Medresesine müderris olarak tayin oldu. Orada yani Hâşiye-i Tecrid Medresesinde Telhis⁶⁴'in Mutavvel⁶⁵ şerhini beyan kısmının başından istiare bahsine kadar ve Şerh-i Tecrid'in⁶⁶ Havaşisini kitabın başından umuru amme bahsinin sonuna kadar ve Seyyid Şerif'in feraiz şerhini okutmuştur.

Rec. 933/Kasım 1526 başlarında İstanbul'da Hacı Hasan (Otuzlu-Miftah) Medresesine⁶⁷ müderris oldu ve orada Sadrî's-Şeria'nın⁶⁸ Viķāye⁶⁹ şerhini kitabın başından Kitāb-ı 'büyu' bahsine kadar, Seyyid Şerif'in Miķāh şerhini kitabın başından icaz ve itnab bahsine

müderrislerinden Molla Tüsi'nin talebesidir. Bazı medreselerde müderrisliklerden sonra Mısır'a tahsile gitmiştir. Dönüşünde İznik Orhan Gazi Medresesi ve sonra da Şahın müderrisi olan Hasan Çelebi 860/1455 tarihinde Bursa'da vefat etmiştir. Eserleri ve fazla bilgi için bkz. Mecdi, s. 204-6.

61 Aķā'ı, s. 8.

62 Batı Trakya'da, Kızıl-Deli Çayı'nın Meriç nehrine karıştığı yer yakınında, Türkiye hududuna 5 km. mesafede bir kasabadır. (İA. III, 589).

63 Banisi Oruç Paşa'dır. II. Murad devri vezirlerindedir. Medrese 803/1401 tarihinde inşa olunmuştur. Paye itibariyle 990/1582'den önce otuz akçeliler arasındadır (bkz. Aķā'ı, s. 513).

64 Siracüddin Sekkaki'nin (ölm. 626/1229) Miftāhü'l-'ulüm adlı eserini Hatib Dimaşki (Kazvinî) hulasa ederek Telhisü'l-Miftah (asıl adı Telhisü'l-Miftah fi'l Meani ve'l-Beyān'dır) adını vermiştir.

65 Sa'deddin Taftazāni (ölm. 792/1389) de bu telhise Muķavvel adlı bir şerh yazmıştır. Fazla bilgi için bkz. Risale no : 7, 17 ve kaynakları; KZ. I, 473-79.

66 Hâşiye-i tecrid hakkında bkz. Risale no: 16.

67 II. Bayezid'in kazaskerlerinden Balıkesirli Mehmed b. Mustafa b. Hacı Hasan (ölm. 911/1505) tarafından inşa edilmiştir. Rumeli kazaskeri iken vefat ederek medresesinin haziresine defn olunmuştur (bkz. Sehî, s. 26; Hādikā, I, s. 88; Baltacı, s. 218).

68 Bkz. Risale no : 6.

69 Fıkıhtan Viķāye (وقاية الرواية في مسائل الهداية =) Viķāyetü'r-rivāya fi masāil'l-hidāya) adlı eser Ubeydullah b. Mes'ud'un oğlu Burhanu's-şeria Maķmūd (ölm. 750/1349) tarafından kaleme alınmıştır. Bunun muhtasarı Niķāye adlı eserdir. (Bkz. Risale no : 6; KZ. II, 2020-24).

kadar, Tecrid⁷⁰ şerhinin haşiyelerini umûr-i âmme bahsinden vücüd ve imkân bahsine kadar ve hadisten Meşâbih⁷¹ kitabını başından sonuna kadar iki defa okutur. Bunu tamamladıktan sonra, müellifimiz Taşköprü-zâde Ahmed Efendi'nin babası Müsliheddin Mustafa Efendi 10 Şev. 935/17 Haziran 1529 Pazartesi günü kuşluk vakti İstanbul'da vefat eyler. Zil. H. 936/Temmuz 1531 başlarında Üsküp'ün İshakiye⁷² (kırklı) Medresesine müderris olur. Taşköprü-zâde orada Meşâbih ve Meşârih⁷³ kitaplarını başından sonuna değin ramazan ayında okutur. Yine orada Tevdîh⁷⁴ kitabını başından sonuna kadar Sadrü's-Şeria'nın Viçâyeye şerhini kitab-ı büyü' bahsinin başından sonuna kadar, Seyyid Şerif'in feraiz şerhini ve Miftah şerhini beyan bölümünün başından kitabın sonuna kadar okutup İstanbul'a gider.

17 Şev. 942/9 Nisan 1536'da İstanbul'daki (kırklı) Kalenderhâne Medresesine⁷⁵ müderris oldu. Orada Meşâbih kitabının evvelinden kitâb-ı büyü'ya değin Mevâkıf⁷⁶ şerhini vücub ve imkân bahsinin başından A'râz bahsine kadar Sadrü's-Şeria'nın Viçâyeye şerhinden bir miktarını ve Seyyid Şerif'in Miftah şerhinin bazı yerlerini okutmuştur. 21 Reb. I, 944/27 Eylül 1537 günü haric müderrisliği ile vezir Koca Mustafa Paşa Medresesi'ne⁷⁷ terfi eden Taş-

70 Bkz. s. 14, no. 2.

71 Şafi'i imamlarından Hüseyin b. Mes'ud Bagavi (ölm. 516/1122)'nin eseridir.

72 II. Murad devri emirlerinden İshak Bey tarafından inşa edilmiştir. İnşa tarihi takriben 842/1438 yıllarıdır. (Bkz. E.H. Ayverdi, Yugoslavyadaki Türk Abideleri ve Vakıfları, s. 5; SO. I, 323; Danişmend, I, 304; Baltacı, s. 260).

73 İmam Radiyüddin Hasan b. Muhammed Sagani (ölm. 650/1253)'nin eseridir. Asıl adı «Meşârik-i Envârü'n-Nebeviyye»dir. 2246 hadis ihtiva etmektedir (Bkz. KZ. II, 1688).

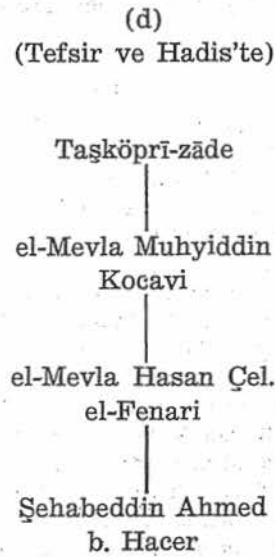
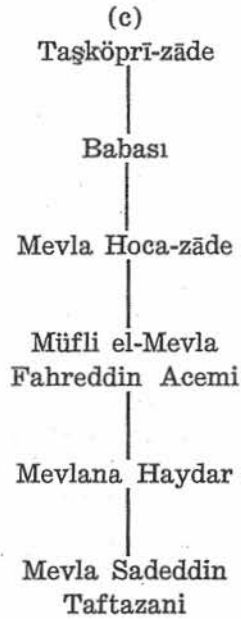
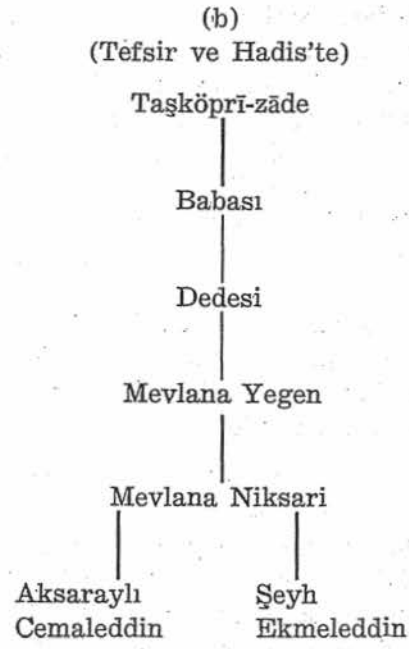
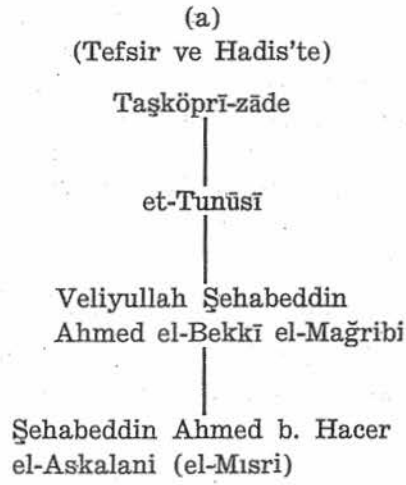
74 Bkz. Risale no: 6.

75 Banisi, kilise olarak Patrik Gryagost'tur. İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed tarafından, cami, imaret ve zaviyeye tahvil edilmiştir. II. Bayezid devrinde ise medrese olarak kullanılmaya başlanmıştır (bkz. Fatih Mehmed II Vakfiyeleri, s. 323 vd.; Mecdi, s. 309; Baltacı, s. 267).

76 Bkz. s. 24, no. 3.

77 Kurucusu Yavuz Sultan devri vezir-i azamlarından Koca Mustafa Paşa'dır. Takriben 895/1489 tarihlerinde inşa edilmiştir (bkz. Danişmend V, s. 13; Hadikatül-vüzerâ, s. 21; Hadika, I, 161; Baltacı, s. 281).

Taşköprü-zâde'nin İcazet Zincirleri

köprü-zâde bu medresede daha evvelki medresede bıraktığı Mesâbih'i kitab-ı büyü'dan sonuna kadar nakleder. Ve bundan başka Hidâye⁷⁸'yi zekât bahsine kadar ve Mevâkif şerhini ilâhiyat bahsinin baş tarafından bazı bahisleri tadrîs etmiştir. 4 Zil. K. 945/25 Mart 1539 günü Ahmed Efendi dâhil müderrisliğine yükselerek Edirne'de Üç Şerefeli Medreselerinden⁷⁹ birine müderris olur. Burada Şâhih-i Buhârî'nin dokuz cildinden bir cildini okutmaya muvaffak olur ve bir evvelki medresede Hidâyeden bıraktığı zekât bahsinin başından hac bahsinin sonuna ve Usul-i fıkıh'tan Talvih'i⁸⁰ başından birinci kısma kadar okutmuştur. Beş ay sonra 23 Reb. I, 946/8 Ağustos 1539 günü müellifimiz Sahn medreselerinden⁸¹ birine müderris olup burada Şâhih-i Buhârî'yi⁸² iki defa ve Kağı Beyzavi⁸³ tefsirinden Bađara suresini ve Hidâyeyi nikah bahsinin başından büyü'a ve Talvihi Üç Şerefeli Medrese'de bırakmış olduğu birinci kısımdan ahkâm bahsine kadar okutur. 11 Şev. 951/26 Kasım 1544 günü müellifimiz terfi ederek altmışlı medreselerden Edirne'de Sultan Bayezid Han⁸⁴ Medresesi müderrisliğine atanır. Orada Şâhih-i Buhârî'nin üçde birini okutur, hidâyeyi Kitab-ı büyü'dan kitab-ı şüfa'ya değin ve Talvihi Sahn-ı Semâni Medresesinde bırakmış olduğu Ahkâm bahsinden sonuna kadar, Mevâkif şerhini ve Seyyid Şerif'in Feraiz şerhini tashih bahislerine kadar tadrîs eder.

78 Bkz. Risale no. 8.

79 Üç şerefeli Medrese, iki medreseden meydana gelmektedir. İlki olan Saatlı Medreseyi II. Murad, ikinci olan Peykler Medresesini de Fatih Sultan Mehmed inşa ettirmiştir (bkz. Sa'deddin. I, 402; IA. III, 122; Mecdi, s. 117; Baltacı, s. 450-451).

80 Bkz. Risale no: 6.

81 Bkz. s. 5, no. 1.

82 Ebü 'Abdullah Muhammed b. İsmâil al-Buhârî'nin (194/810-256/870) al-Câmi' aş-Şâhih adlı eseri (bkz. KZ. I, 541-55; M.T. Okıç, Hâdis Ders Notları, Ank., 1965, s. 60-62).

83 Kağı Beyzavi'nin (ölm. 685/1286) انوار التنزيل واسرار التأويل = Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Tevil isimli tefsiridir. Daha ziyade Kağı Beyzavi diye tanınır (bkz. MS. II, 103-105; KZ. I, 186).

84 II. Bayezid külliyesi, Câmi, medrese, darü's-sıfa, hamam imaret vs.'den meydana gelmektedir. Edirne'de Tunca nehri kenarında 893/1487 tarihinde inşa edilmiştir (bkz. Sa'deddin. II, 212; Oktay Aslanapa, Edirne'de Türk Mimarisinin gelişmesi, 600. Fetih Yılında Edirne Armağanı, s. 226).

6 — Kadılık Hayatı :

26 Ram. 952/3 Ekim 1545'de Bursa kadılığına⁸⁵ terfi eder. iki seneye yakın bir zaman sonra 18 Reb. 954/3 Eylül 1547'de ikinci defa Sahn-ı Seman Medreselerinden birine müderris olur. Orada Sahih-i Buhari'yi okutup tamamlar. Hidaye'yi⁸⁶ bab-ı şufa'dan sonuna değin, Talvih'i başından dördüncü kısmına kadar, Seyyid Şerif'in Keşşaf tefsirine yazdığı haşiyeyi⁸⁷ ise Fatiha suresinin sırasına kadar mutalâa eder.

7 — Gözlerinin Hastalanması :

17. Şev. 958 (18 Ekim 1551)'de İstanbul kadısı olan müellifimiz 17 Reb. 961/20 Şubat 1554 tarihinde gözlerinde remed hastalığı arız olduğu için kadılıktan ayrılmak mecburiyetinde kaldı. Bu hastalık aylarca devam etti ve gözlerine zarar verdi.

Taşköpri-zâde bu durumda büyük bir metanet gösterir ve bu sıkıntılara karşılık Allah'tan cennetini talep eder⁸⁸, ve hayat hikâyesine şu bilgileri vererek son verir. «Bundan sonra Allahu Teala bu zaif kulu, ilim ile iştilal ettiği sırada bazı kitapları tasnife mu-

85 Müellifimiz, Yavuz Selim devri şeyhlerinden Şeyh Muniyiddin Mehmed İbn al-Mevlâ al-Fâzıl Behâeddin Efendi'nin hayat hikâyesini yazarken kadılık mesleğini neden kabul ettiğine dair aralarında geçen hadiseyi şöylece izah etmektedir: «Benimle onun arasında geçen garib olaylardan bir tanesi de şudur: Ben Sahn-ı Seman Medreselerinden birinde müderris olduğum sıralarda rüyada Hz. Peygamber'in bana Medine'den bir taç hediye ettiğini gördüm. Bu hadise gecenin son üçte birinde vuku buldu. Bunun üzerinde hemen kalktım. O zamanlarda Beydavi tefsirini mütalaa etmekle meşgul idim. Yine mezkur tefsiri mütalaa etmekle meşgul oldum. Fecir namazını kıldıktan sonra bana birisi geldi ve o gecede görülen rüyayı tabir sadeddinde Şeyhin rüyayı görenin kadı olacağını söylediğini ifade etti. Bu hadiseden hemen sonra Şeyh'ten bana selam getiren adamdan önce kimse bana gelmemişti. Anladım ki bu şeyhe vaki olan bir keşiftir. Bir kaç gün sonra Şeyh'e gittim ve hadiseyle bu hadise hakkındaki şeyhin yorumunu şeyhe zikrettim. Şeyh evet hadise bundan ibarettir dedi. (Bunun üzerine) Ben kadılığı istemiyorum dedim. Şeyh buna karşılık «Taleb etme, ancak talep etmeksizin sana verilen şeyi de red etme». İşte kadılık mevkiini kabul etmenin sebeplerinden biri de bu idi». (Bkz. Şakâ'ik, s. 259; Mecdi, 428).

86 Hidaye, Bkz. Risale no: 8.

87 Bkz. Risale no: 15.

88 Şakâ'ik, s. 230.

vaffak etti. Tefsir, Usuliddin, Usul al-fıkh, Arabça gibi dallarda muvaffak kıldı. Yine böyle noksan sıfatlardan münezze olan Cenab-ı Hak, çetin bazı konuların hallini ve yüksek konuları çözmeyi bana ihsan etti. Bunlardan her biri için risale yazdım. Bunların tümü 30 küsür kadardır. Şu kadar var ki Allah'ın takdiri ile günlerin meşgul geçmesi, bunları temize çekmeğe müsaade etmedi. İlim ve kültürlerden Allahu Tealanın bana ihsan buyurmuş olduğu bunlardır ve tabii kabiliyetime göre bana ayırmış olduğu şeydir. «Her ilim sahibinin üstünde bilgi sahibi vardır»⁸⁹. Bu Cenab-ı Hak korusun bir ilim ve fazilet iddiası değildir. Belki bu Allahu Tealanın «Rabbin sana olan nimetlerini söyle»⁹⁰. ... «وأما بنعمة ربك فحدث»⁹¹ ayetinin emrine uymaktır. Bu kitabın sonu olsun. Gözlerime perde geçmesine, tam kavrayamama, zekamın azalmasına, görüşün daralmasına, uyusukluk, unutkanlık devresine girmeme arkadaşlardan ve dostlardan kesilmesine rağmen, kitabımı bazı dostlara yazdırdım. Allah'a hamd olsun ve onun vermiş olduğu nimet ve faziletlerine şükr olsun. 30 Ram. 965 Cumartesi günü bu kitabı İstanbul'da yazdırmayı tamamladım.

Halifenin gölgesinde o şehri (İstanbul) afetlerden, belalardan korusun ve ona yüce bereketlerinden akıtsın. Herhalukarda görünür ve görünmez nimetler için Allah'a hamd olsun. Selatu selam onun peygamberi Hz. Muhammedin ehli beytinin ve ashabının üzerine olsun. Allahu Tealaa bizden, ilmi ile amel eden ulemadan, zühde bürünen meşayıhtan, kanaatkar fakirlerden razı olsun. Seleflerimize rahmet eylesin ve haleflerimize bağışlarını sürdürsün. O acıyan, bağışlayan, bağış ve ihsan sahibidir. Allahu Tealaa bu kitabı toplamada gayret gösteren dost ve ahbablardan peygamberi Hz. Muhammed el-Emin, ehli beyti, ve ashab-ı kiramın yüzü suyu hürmeti ve bütün müslümanlardan razı olsun. Hz. Peygamberden riwayet edilen bir kaç dua ile sözü tamamlayalım⁹¹.

8 — Vefatı :

Yukarıda da kendisinin işaret ettiği 30 Ram. 965 Cumartesi günü müellifimiz Şakā'ik'in imlasını bitirmiş, bundan sonra haya-

89 K. 12/76.

90 K. 93/11.

91 Şakā'ik, s. 331.

tının en karanlık üç yılını yaşayıp 30 Rec. 968⁹²/13 Nisan 1561)ce vefat etmiş ve namazı Fatih Camiinde kılınarak naaşı Vefa'daki Aşık Paşa Mahallesinde aynı isimde anılan camiin karşısında bulunan Seyyid Velâyet türbesi yanındaki parmaklıkla çevrili olan mahalle defn edilmiştir. Bir tarafında Galata, Eyyüb ve Selânik kadılıklarında bulunup 977/1567 de vefat eden Gazzali-zâde Abdullah Efendi⁹³ diğer tarafında ise Taşköprü-zâde'nin oğlu Kemaleddin Efendi yatmaktadır⁹⁴.

Burada yaptığım araştırmalarda adı geçen Gazzalî-zâde'nin Mezarına rastlamama rağmen ne Taşköprü-zâde'nin ne de oğlunun kabrine rastlamadım. Bu durumda ya haberde bir yanlışlık var ya da zamanın tahribkar gücü ile her iki mezarın taşları kaybolmuş olacak.

Yukarıdaki bilgilere ilave olarak Şakâ'ik zeyillerinden birisini yazan 'Alî b. Bâlî al-'İkd al-Manzûm fî zîkr-i afâzil al-Rum adlı zeylinde Taşköprü-zâde'nin hayat hikayesini Şakâ'ik'ten naklen verdikten sonra şunları ilave etmektedir. «Bu (Remed) hastalık gözlerine zarar verdi ve iki değerli gözü ama oldu. Bu da hadislerde varid olan (إذا جاء التضا عى الصر) = Ecel gelince gözler kör olur sözüne uygun düşmektedir. Bu duruma düşünce makamından bağışlanmasını istedi ve geçmişlerine tevbe etti ve bazı telifatını yazıp çizmekle meşgul oldu. Bu meşguliyet arasında basur hastalığına tutulur ve ecelinin yaklaştığını, emellerinin kaybolduğunu hisseder. Yakınları öleceğini anlayınca, hizmetinde yaptıkları kusurları bağışlatmak için ona yalvarırlar. Onlara güzel cevap vererek şu mektubu yazdırır :

“ بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين و الصلاة والسلام “ على نبيه محمد صلى الله عليه وسلم و آله و صحبه أجمعين و على المشايخ الزاهدين و على الفقراء الصابرين و على الاغنيا الشاكرين وسلم عليهم سلاما الى يوم الحشر والدين ثم

92 Mecdi'de ölümüne şu mısra tarih olarak düşürülmüştür :

أبلىه الهى قبرنى بر نور دائما

93 'İkd al-manzûm, s. 398; Atâ'î, s. 132-33.

94 Hadîkatü'l-Cevâmi, I, 155; Ekd, s. 398; Atâ'î, s. 132-3.

انى أشهدك وأشهد ملائكتك بأنى عشت على ملة الاسلام وعذت
 عن البدعة فى الدين و أرجو أن ألقاك بالاسلام فى يوم الدين
 ثم ان اولادى و أقربائى التمسوا منى أن أجعلهم فى حل مما
 عملوا من الاسأة فىما و جب عليهم من رعاية حتى و أنى جعلتهم
 فى حل ان عملوا فى رعاية حتى فىما بعد ذلك والسلام على سيد
 الانام و صحبه الكرام .“

«Bismillahirrahmanirrahim - Hamd alemlerin rabbine. Salat ve Se-
 lam Hz. Peygamberin ve âlinin, zahid şeyhlerin sabırlı fakirlerin,
 şükreden zenginlerin üzerine olsun. Haşr ve din gününde selâmın
 onların üzerine olsun). Sonra Yarabbi seni ve Meleklerini İslâm ola-
 rak yaşadığıma ve dinde bidattan uzak kaldığıma şahit tutuyorum.
 Kıyamet gününde müslüman olarak karşına çıkmayı diliyorum. Ço-
 cuklarım ve yakınlarım hakkımı korumaları için üzerlerine düşen
 vazifelerini sui istimale uğrattıklarından dolayı benden helallik di-
 liyorlar. Bundan sonra hakkımı korumaları kaydıyla onlara hak-
 kımı helal ettim. Selam insanların efendisi ve ashab-ı kiram'ın üle-
 rine olsun».

«Onun ağzından çıkan sözlerin yazılma işi tamamlanınca dün-
 ya aleminden ayrıldı. Kudsiyet alemine intikal ederek hayatını kayb
 etti ve rabbine mülaki oldu»⁹⁵.